

הצעת חוק "מניעת הוצאה של כספים ע"י מסתנן או נתין זר"

נייר עמדה

ינואר 2024

ביום ראשון הקרוב (14.1.24) אמורה לעלות בועדת שרים לחקיקה הצעת החוק הפרטית של ח"כ אליהו רביבו תחת הכותרת "מניעת הוצאה של כספים ע"י מסתנן או נתין זר". זוהי עוד גרסה של הוראת שעה שהיתה חלק מ"החוק למניעת הסתננות" שפג תוקפה לפני כשנתיים. הוראת השעה הייתה חלק מהחוק שמזה שנים משמש להתעמרות במי שנמצאים כאן באופן חוקי מעל ל- 15 שנים כי לא ניתן להרחיקם למדינותיהם. במקום לסייע בפתרון האתגרים הכרוכים בקליטתם ובמתן הגנה אפקטיבית, הוראת השעה והצעת החוק הנוכחית מבקשות לגרום להם להתיימש ולעזוב, למרות שאין להם לאן. אין אף מדינה מערבית שמגבילה כך אוכלוסייה שהמדינה לא מתכוונת לגרשה חזרה למדינתה.

לפי דברי ההסבר להצעת החוק, מטרתו היא למנוע הסתננות ולתמרץ - את מי שכבר נמצאים כאן - לצאת מישראל. עמדתנו היא, בקצרה, שזהו חוק מיותר: אין מה למנוע כי על פי נתוני רשות האוכלוסין העדכניים לא חצה את הגבול הדרומי אף "מסתנן" מאז שנת 2016, ואין באיסור על הוצאת רכוש "תמריץ" לעידוד יציאה מהארץ משום שאין למבקשי המקלט שנותרו בישראל לאן לצאת. מי מהם שיכול לצאת למדינה שתעניק לו מעמד זכויות, כבר עושה זאת ממילא והדברים אינם תלויים ברצונו בכך אלא במכסות שנקבעו בידי ממשלות במדינות אליהן יוצאים מבקשי המקלט מישראל ומוכרים בהן כפליטים. במקום ליזום עוד דרכים להתעמר במבקשי המקלט שנמצאים כאן כבר מעל ל-15 שנים, מן הראוי שהמדינה תתחיל לקדם פתרונות אמיתיים שישפרו את מצבם ויאפשרו להם לחיות בכבוד.

בדברי ההסבר להצעת החוק כתוב: "לפי הערכה שמבוססת בין השאר על ממצאי התשאולים שעורכת רשות האוכלוסין למסתננים מיד עם כניסתם לישראל ובדיקות בשטח על ידי גורמי אכיפה, חלק גדול מהמסתננים הם מהגרי עבודה". "עובדה" זו אינה נכונה. על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה חיים בישראל כ- 23,000 מבקשי מקלט בגירים מאריתריאה וסודן וכ-8000 ילדי מבקשי מקלט אשר מרביתם נולדו בישראל. שהייתם בישראל חוקית, ומוסדרת תחת מדיניות ממשלתית של אי הרחקה לאריתריאה ולסודן מתוך הכרה בסכנות הנשקפות להם שם ובאיסור על גירושם. הם מחזיקים באשרה מסוג 5א2 אותה עליהם לחדש מדי חצי שנה או שנה. למרות ההכרה בסכנה שנשקפת להם אם ישובו למדינותיהם, ולמרות שברחבי העולם מבקשי מקלט מאריתריאה ומוסודן מוכרים ברובם המוחלט כפליטים, ממשלות ישראל מנעו מהם בעקביות הכרה כפליטים. אם הרשויות היו יכולות לקבוע בצורה חד משמעית כי מדובר במהגרי עבודה, הייתה מדינת ישראל דואגת מזמן לבדוק את אלפי בקשות המקלט שלהם שעדיין ממתנות לבדיקה ודוחה אותן, משלא עשתה כך, ובשים לב לשיעורי ההכרה הגבוהים באזרחי אריתריאה וסודן כפליטים במדינות המערב, עולה המסקנה כי הטענה שהם מהגרי עבודה היא פשוט לא נכונה.

ראוי להזכיר, כי בבתי המשפט המחוזי והעליון תלויים ועומדים בימים אלה ממש הליכים הנוגעים לאי-ההכרעה בבקשות המקלט של אזרחי סודן ואריתריאה ועל הפגיעה בזכויותיהם תוך הותרתם

תחת הגדרת "מסתנן". בעקבות האמור גם יצאה [פנייה מטעם משרד המשפטים לשר הפנים, הקורא להסדרת זכויותיהם](#), בשים לב לשנים הרבות בהם הם שוהים בישראל כדין. זאת ועוד בכל מדינה מערבית אחרת הם היו מוכרים כפליטים והיו מאפשרים להם להתאחד עם משפחותיהם, ואילו במדינת ישראל מועלה שוב הצעה שלא לאפשר להם לתמוך במשפחתם מרחוק, ועוד בימים בהם מתחוללים לחימה והרג בסודן ובחבל תיגראי.

הצעת החוק מבקשת לקבוע מגבלות חמורות ביותר על אופן השימוש בכסף שמבקשי מקלט הרוויחו מעבודה בישראל - מדובר בשלילת זכותו של אדם לעשות כראות עיניו ברכושו הפרטי. **האיסור על הוצאת הכספים אפוא, פוגע בזכות לקניין של מבקשי המקלט, תכליתו לא ראויה, ובכל מקרה לא תושג באמצעותו, והפגיעה שלו במבקשי המקלט וברכושם בעליל לא מידתית. למעשה, מהצעת החוק לא עולה כי נעשתה כל בחינה של האפקטיביות שלו טרם ביטולו לפני שנתיים, של תפקודו של מנגנון החריגים הקבוע בו, או של הצורך בחידושו דווקא בעת הזו.**

המתקפה הברוטאלית של חמאס, ב-7.10.2023, והמלחמה שפרצה בעקבותיה לא פסחה על מבקשי המקלט וגם בקרב קהילה זו יש הרוגים, נפגעים ונעדרים, בהם שלושה מבקשי מקלט שנרצחו משפחות שבתיהם נהרסו, ומאות שנעקרו מבתיהם בהנחיית משרד הביטחון. מתוך תחושה אמיתית של שותפות גורל עם החברה הישראלית, נרתמו מבקשי המקלט, מיד עם פרוץ המלחמה, למאמץ החברה האזרחית לסייע לנפגעים. הם אספו תרומות מזון, סייעו בקטיף הפירות והירקות בהתנדבות, ועוד, אף שהם אינם מקבלים כל סיוע מהמדינה, גם לא מי מהם שנאלצו להתפנות מיישובי הדרום. **למרבה הצער, גם בתקופה זו בוחרים חברי כנסת להעלות הצעות חוק פוגעניות שמעידות על שותפות הגורל החד כיוונית של קהילת מבקשי המקלט עם מדינת ישראל.** נראה, שלא בכדי נקבע בהסכם ההצטרפות של "המחנה הממלכתי" לממשלה כי לא יועלו הצעות חוק פרטיות, בדיוק כמו הצעה הזו, שאינן קשורות ישירות למלחמה. זו עת להתרכז במאמץ המלחמתי ובשותפות הגורל ולא עת להצעות חוק פלגניות ומתעמרות.

הפסקת ההתעמרות במבקשי המקלט באמצעות חוקים שמטרתם "מניעת הסתננות" או "עידוד עזיבה מרצון" כגון החוק המוצע כעת היא לא רק חובתנו החוקית והמוסרית היא גם הדבר הנכון לעשות למען החברה הישראלית. הגיע הזמן לאמץ פתרונות אנושיים, מעשיים, חוקיים וראויים שישפרו את מעמדם של מבקשי המקלט, יאפשרו להם להתחזק חברתית וכלכלית ולנהל את חייהם בכבוד וללא פגיעה בזכויות האדם הבסיסיות שלהם.

לפרטים נוספים:

גלעד פלומבו, פורום ארגוני הפליטים ומבקשי המקלט בישראל,

Gilad@assaf.org.il , 054-3065760